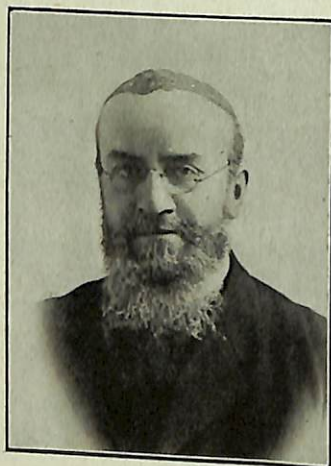

Հ. ՎԱՐԴԱՆ Վ. ՀԱՅՈՒՆԻ

(10 ՅՈՒԼԻՍ 1870 — 8 ՅՈՒԼԻՍ 1944)

Տարույս Յուլիս 8ի արշալոյսին դէմ՝ Վենետիկ քաղաքի հասարակաց հիւանդանոցին մէջ իր մահկանացուն կը կնքէր

Միտիթարեան Ուխտիս երէց միաբաններէն Հ. Վարդան Վ. Հայունի՝ իր 74 տարեկանը հազիւ լրացուցած:

Ողբ. Հայրը որ իր ամբողջ կեանքն անցուցած էր քաջաոգով՝ շնորհիւ իր մարմնական ընտիր կազմին եւ կանոնաւոր ու բարեխառն ապրելակերպին, վերջին ամիսներուն սկսած էր կրել կոկորդի անհանգստութիւն մը որ հետզհետէ ծանրացաւ եւ զինքն ստիպեց — բժիշկներու խորհուրդին վրայ — հիւանդանոց քաշուիլ անմիջական աղբուղարմանումի համար (Մայիս 28): Ծառ չանցած՝ յայտնուեցաւ որ սիրելի Հայրը վարակուած էր Pemphygus անբուժելի հիւանդութեամբ՝ որ թունաւորած էր անոր արիւնը եւ ասոր համար իսկ ի դերեւ ելան բժիշկներու դարմանն եւ հոգեկից Հայրե-

րու գուրդուրոտ խնամքները:

Անողորմելի ախտը թէպէտեւ վէրքերով վարակած էր հիւանդին երեսն ու բերանը ու մինչեւ գրեթէ անճանաչելի դարձնելով զանիկա իր վերջին օրերուն, տառապեցընելով զինքը յարատեւ ցաւով ու ջերմով, սակայն նա Յորի համբերութեամբ — ինչպէս ինքն իսկ կ'ըսէր — եւ սուրբի մը համակամութեամբ կը տանէր իր դառն ցաւերուն՝ բժիշկներուն, հիւանդապահներուն եւ խնամող մայրապետներու եւ բոլոր ծանօթ ու բարեկամ այցելուներու ցաւ եւ զմայլում պատճառելով միանգամայն:

Ողբ.ին մեծագոյն սփոփանքն էր իր միաբանակիցներու շարունակական փոխի փոխ այցելութիւնը վանքէն: Իր անկողնին քով փութացին հեռուէն Ուխտիս Աբրահայրը, Ընդհ. Աթոռակալը եւ երիցագոյն Հայրեր որ պատերազմին հետեւանքով քաղաքէն հեռու կը մնային, ինչպէս եւ ուրիշ Հայրեր՝ մատուցանելու անոր հայրական եւ եղբայրական սփոփանք եւ քաջալերութիւն:

Հոգւով անխռով, մտքով պայծառ, զգալով իր մօտալուտ մահը՝ նա ինքնին թախանձեց եւ ջերմ սիրով ընդունեցաւ սուրբ Խորհուրդները, ինքնին թելադրեց բառ առ բառ սրտառուէլ նամակներ՝ ուղղուած հեռաւոր ու մօտաւոր սիրելիներու, զեկուցանելով անոնց՝ թէ այլեւս հասած էր իր ժամը թուելու առ Աստուած եւ անոնց հետ ժամադրութիւն կը դնէր երկնքի երանութեան մէջ, յանձնարարելով նուիրագործել իրենց կեանքը Աստուծոյ եւ ընկերին օգտին համար՝ ինչպէս ինք ջանացած էր ընել:

Աւելորդ է ըսել թէ կարելի չէր առանց յուզումի լսել եւ արձանագրել անոր հրաժեշտի այդ խօսքերը, ինչպէս իր սիրոյ եւ երախտագիտութեան խորին արտայայտութիւնները հանդէպ իր Միաբանութեան՝ թէ անոր կը պարտէր իր բովանդակ կրթութիւնը, հոգւոյն երջանկութիւնը եւ հազար ու մէկ բարիքներ եւ այն դրական վաստակները զոր կրցած էր ընել յօգուտ ազգին. եւ վերջապէս իր խոնարհ հայցուածը ներողամտութեան իրեն հանդէպ՝ իր մեծէն ու իր միաբաններէն: Եւ ահա այդ էր որ ամենուս վրայ թողուց անջնջելի խոր տըպաւորութիւն, եւ նախանձելի դարձաւ ամենուս ունենալ նման մահ մը «Մահ իմացեալ՝ անմահութիւն»:

Յուլիս 10ի առաւօտեան Ս. Ղազարու ողբական զանգակը կ'իմացնէր թէ վանք կը հասնէր հանդուցեալին մարմինը. ու հոն, յետ տաճարին մէջ կատարելու պատարագը եւ յուղարկաւորութեան պաշտօնը, սգաւոր թափօրը մեր միաբաններուն եւ հայ եւ օտար բարեկամներու կ'ուղղուէր դէպի հանգստարանը մեր Հայրերուն՝ թաղմանական «Դատեալ»ի ծանրաթախիծ ու վսեմ հանդիսաւորութեամբ: Սգաւոր միաբաններուս հետ արցունքոտ աչքեր եւ հեծկտանքը կար շատերու. իր հոգեզաւակներէն էին անոնք մօտաւոր Լիտուի կղզիէն՝ որոնք այնքան հոգեւոր խնամք եւ բարի խորհուրդ լսած էին հանդուցեալէն խոստովանութեան ատեանին մէջ:

Ծաղկեպսակներուն մէջ, որոնք հանդուցեալին դադաղը կը սքնէին՝ նշմարեցինք իր յոյժ սիրեցեալ Ալէմշահ ընտանիքինը (Փարիզ), զոր աշխարհաւեր պատերազմը հեռու կը պահէր սիրոյ վերջին տրիտուրը հատուցանելու միտիթարութենէն իսկ զըրկելով: Ուրիշ պսակ մը Լիտուի բնակող Պապայեան բարեկամ ընտանիքին անունը կը կրէր: Անոնց եւ բոլոր հեռաւոր ու մօտաւոր սգակիցներուն՝ որոնք իրենց սիրոյ եւ ցաւի արտայայտութեամբ ուղեցին միտիթարութեան բաժինը բերել Միաբանութեանս՝ յատկապէս շնորհակալ ենք:

Վերջին անգամ մ'ալ հնչեց մահուան զանգակը, ու զօղանջը հատկեալ ու բեկ-

բեկ՝ մեկնեցաւ Ս. Ղազարէն ու սգաւոր լրճակին վրայէն թեւելով հեռացաւ մինչեւ անձանօթ ափեր՝ պատմելու սիրելիներու թէ այլեւս կնքուած է չիրմը Հ. Վարդան Վ. Հայունիի. ու նա հանգչած Ալիշանի եւ միւս բազմեւթախ հոգեկից Հայրերու կարգին՝ կը սպասէ արդարներու յոյսով փառաւոր յարութեան եւ անմահական երանութեան:

Աշուշտ հարկ էր հոս եւ նաեւ մեր պարտքը՝ յարգելի ընթերցողներուն ներկայացընել պատկառելի Միտիթարեանին եւ զիտնականին կեանքն ու գործը՝ եթէ արդէն կատարուած չըլլար ան թերթիս յարգելի խմբագիր Հ. Մեսրոպ Ծանաչեանի կողմէն՝ առիթովը հանդուցեալին քահանայութեան յիշմամեայ յորելեանին՝ ասկէ երկու տարի առաջ, «Բաղմավէպ»ի էջերուն մէջ⁽¹⁾:

Պարտք կը զգանք սակայն աւելցնել հոս՝ թէ ողբ. Հօր գործերուն մէջ, իր սրտին շատ մօտիկ էր կարեւոր ուսումնասիրութիւնը Ժամագրքին՝ որուն ձեռնարկած էր վերջին տարիներու ընթացքին՝ Պատարագաւատայցի քննական ուսումնասիրութեան հրատարակութենէն վերջ (1936). ու այդ գործն է որ դժբախտաբար կը մնայ անաւարտ՝ ի մեծ ցաւ հանդուցեալին սրտին, ինչպէս կրկին ու կրկին յայտնեց իր օրհասական ժամերուն եւ որպէս կտակ յանձնարարեց աւարտել զայն:

Հազիւ երկու տարի առաջ էր որ հանդիսաւոր կերպով տօնելով ողբ.ին յիշմամեայ քահանայութեան եւ անոր հետ դրական գործունէութեան յորելեանը, մեծ յոյսերով կ'օրորուէինք անկասկած՝ թէ նա զեռ շատ մը կարեւոր նոր երկեր պիտի տար մեզի իր մասնագիտական հմտութեան բովէն եւ հաւաքած շրջիւրներէն: Աւա՛ղ,

¹ Տե՛ս «Քահանայական յիշմամեայ յորելեան Հ. Վարդան Հայունի Վ.ին». «Բաղմավէպ», Յունուար-Դեկտեմբեր միացեալ թիւ 1942, էջ 73-78:

ուրիշ է եղեր անոր մասին Աստուծոյ ան-
քննելի կարգադրութիւնը, որուն առջեւ եր-
կեղածօրէն խոնարհած՝ ի սրտէ կը հայ-
ցենք սիրելի հանգուցեալին համար արդար-
ներու վարձքն ու փառքը:

Ողբ-ը, ինչպէս ծանօթ է, թէպէտ իր
վանական կեանքին կէս դարու ընթացքին
կատարած է զանազան պաշտօններ վարչա-
կան՝ որպէս Ընդհանուր Ատենադպիր եւ
Պրնիպալիան անդամ (Առաջիկայ) Միւրթ.
Ուխտիս Կեդրոնական Վարչութեան մէջ,
եւ որպէս դաստիարակ երկար տարիներ
վարած է Ուսուցչական եւ Տեսչական պաշ-
տօններ մեր Վարժարաններուն մէջ՝ Կ. Պո-
լիս եւ Վենետիկ, սակայն իր մէջ բուն
անձը կը յայտնուէր որպէս տեսական եւ
այդ էր որ զինքը կը մղէր անխոնջ նուիր-
ումով յարելու եւ փարելու զբաղական առ-
պարէզին. եւ Միաբանութեանս վարիչներն
ալ նկատելով անոր մէջ այդ բերումը եւ
նախասիրութիւնը ու միանգամայն ազգիս
օգուտը, սիրով տրամադրած են անոր ժա-
մանակ եւ միջոցներ այդ նպատակին յար-
մար. եւ այսպէս նա, մանաւանդ վերջին
տասնեակ տարիներուն, զրեթէ ամբողջա-
պէս զբաղական կեանք մը անցուց իսկապէս
բեղուն: Հայ Կանոնադրութեան ազգբուր-
ներու եւ ժամադրքի ուսումնասիրութեան
հոսէին էր նա՝ երբ վրայ հասաւ անողոր
հիւանդութիւնը. եւ ինք վախճանեցաւ զրի-
շը ձեռքին, թողլով իր ետին լուսաշող հետ-
քը ժիր, տոկուն ու կանոնաւոր աշխատող,
որով յաջողեցաւ նա բանալ զրեթէ նոր
ու անկոխ ուղին հայ Հնախօսութեան մաս-
նաճիւղին, որ իրեն արժեց այնքան քր-
տինք, զոհողութիւն, եւ անդադար քննու-
թիւն՝ վերակառուցանելու համար մեր սըր-
բազան ու արտաքին քաղաքակրթութեան
հին պատմութիւնը:

Եւ այսպէս հետզհետէ տուաւ նա պատ-
կանելի գործեր, ինչպէս «Երգմունք հին
Հայոց մէջ» (1910), «Ճաշեր եւ խնձոյք

հին Հայաստանի մէջ» (1912), «Դաստիա-
րակութիւնն հին Հայոց քով» (1923),
«Պատմութիւն հին հայ տարազին» (1924),
«Հայուն հին պատմութեան առջեւ» (1936),
եւ զեռ զանազան կարեւոր երկեր նոյն մաս-
նաճիւղին վերաբերեալ, որուն յարած էր
քսաներորդ դարու մուտքին՝ շեղելով մա-
տենադրական – լեզուական ուղիէն: Այս
ուղղութեամբ եւս, երկրորդական զծով սա-
կայն, ողբ-ը տուաւ զանազան գործեր
իր յատուկ անձնական ծրագրով եւ ըմբո-
նումով՝ որոնց մասին հոս տեղը չէ ան-
դրադառնալ կամ քննել. բաւ է միայն ակ-
նարկել, օր. իր «Ուղղադրութիւն եւ առո-
գանութիւն հայենէնի» (1933) ուր ինք
զրաբարի լոյսէն եւ գեղեցկութենէն չլա-
ցած՝ աշխարհաբարի մասին իր տեսու-
թեամբ մնաց պատնէշին վրայ այն պայ-
քարին զոր զրաբարեանները, Գուրգէն –
Գարապալ եւ նմաններ մղեցին: Հարկ է ը-
սել թէ դժբախտաբար անոնց նկատողու-
թենէն վրիպեցաւ աշխարհաբարի հոգին եւ
ուղին՝ ուսկից կատարեց մեր նոր բար-
բառը իր վերելքը եւ հասաւ հոսակ դասա-
կան ձեւի ու գեղեցկութեան:

Ողբ. Հ. Վարդան Վ. սակայն իր մաս-
նագիտութեամբ է որ կ'անմահանայ մեծ
Միւրթարեաններու կարգին ու իր անունն
եւ փառքը կը կապէ յաւերժօրէն Հայկա-
կան Հնախօսութեան հետ, այդ զծին վրայ
կատարած իր բազմաթիւ երկերով, ինչ-
պէս վերեւ ակնարկեցինք:

Երբ այս հակիրճ տողերը կ'արձանա-
գրենք ողբացեալի անմեռ յիշատակին, կը
խոնարհինք անոր շիրմին առջեւ եւ կը
հայցենք կրկին իրեն հոգւոյն յաւիտենա-
կան երանութիւն լոյսի եւ խաղաղութեան
հայրենիքին մէջ, անջինջ պահելով մեր
յիշողութեան մէջ եւ մեր սրտին՝ բացա-
ռիկ օրինակը իր զրապէր մեծ վաստակա-
ւորի եւ արի ու համբերող մեծ հոգիի:

Հ. ԵՂԻԱ ՓԵՋԻԿԵԱՆ

ԱՐԵՂԱՀԱՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՈՒՌՀԱՅԻ

ԹՈՒՆԹ

ԱՌ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅՍ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՊԱՐՍԻՑ ՎԱՍՆ ՀԱԽԱՏՈՑ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵԱՅ ԵՒ Ի ԼԱՏԻՆ ԼԵՋՈՒ ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՅ

Հ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Թ. Ա. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՄԻԱՆՁՆ ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ

Էջ 80 — ԳԻՆԵ Է՝ 2,85 ՋՈՒԻՑ. ՅՐ.

AITHALLAE EPISCOPI EDESSENI
EPISTOLA
AD CHRISTIANOS IN PERSARUM REGIONE
DE FIDE

::: La Messa (Letta) in Rito Armeno :::
Tradotta in Italiano

Prezzo Lire 4

Հ. Կ. ՏԵՐ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՅՍԵՐՔ
ԲԻԻԶԱՆԴԻՈՆԻ

Բ. ՀԱՏՈՐ (Բ. ՏԳ.)

ԳԻՆԵ Է՝ 4 ՋՈՒԻՑ. ՅՐ.

ԸՆԴ ՄԱՄԼՈՎ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

ՅՈՐԻՆԵՑ՝ Հ. Թ. Վ. ԹՈՄԱՃԱՆ

